

Jakub Stankiewicz

dr, Polimer Inno Tech

ORCID: 0000-0002-6171-2891

**ZNACZENIE ROZMIESZCZENIA BAZ I INSTALACJI
WOJSK ARMII AMERYKAŃSKIEJ W EUROPIE W XXI W.
DLA WZROSTU BEZPIECZEŃSTWA EUROPEJSKIEGO
NA PRZYKŁADZIE RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
I REPUBLIKI FEDERALNEJ NIEMIEC**

Wprowadzenie

Celem artykułu jest wyjaśnienie uwarunkowań, które mają wpływ na polityczną koncepcję umieszczenia stałych baz armii amerykańskiej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, powstałą w drugiej połowie drugiej dekady XXI w., obejmujące strategie administracji prezydentów Baracka Obamy i Donalda Trumpa. W celu dokonania analizy determinant planów umiejscowienia baz amerykańskich w Polsce, autor poddał porównaniu stan infrastruktury sił wojskowych USA w RFN, podkreślając pierwszoplanowe znaczenie tego zaplecza dla utrzymania statusu bezpieczeństwa europejskiego.

Zamiarem autora jest uwypuklenie powodów występowania napięć w stopniu lokalnym, regionalnym oraz globalnym w tym zakresie między Republiką Federalną Niemiec a Rzeczpospolitą Polską, wynikających z odmiennych stanowisk prezydentów Obamy i Trumpa.

Zdaniem autora zbliżająca się 30. rocznica podpisania Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy między RP i RFN, który zawierał również

regulacje dotyczące bezpieczeństwa i obronności, jest doskonałą okazją, aby dokonać przeglądu polsko-niemieckich relacji w tym zakresie. Dodatkowo pozwala to rozszerzyć rozważania na temat wpływu tych regulacji o ich globalne znaczenie, jakim jest polityka USA w Europie, zwłaszcza, że w 2020 r. jednym z założeń tej polityki był m.in. plan przeprowadzenia najliczniejszych od ponad 25 lat manewrów wojskowych w Europie – „Defender 2020”, który jednak nie został osiągnięty w pełni z powodu wystąpienia epidemii COVID-19.

Autor podejmuje próbę odpowiedzi na pytanie, czy umiejscowienie stałej bazy wojsk armii amerykańskiej na terytorium RP przyczyni się do podniesienia bezpieczeństwa tego państwa w skali lokalnej, regionalnej i międzynarodowej? Jeśli tak, to czy proces ten będzie miał swoje pozytywne konsekwencje w najbliższej przyszłości, czy będzie to scenariusz długoterminowy, a w związku z tym, kiedy będzie można oczekiwać jego pierwszych rezultatów? Skąd wynikają przesłanki zainteresowania relokacją infrastruktury po stronie USA? Autor uwzględnił również pytanie, czy zaangażowanie USA w Polsce w ramach stacjonowania jednostek armii amerykańskiej może mieć negatywny wpływ na status potencjału wojskowego USA w RFN. Jakie znaczenie dla USA mają bazy armii amerykańskiej w Europie znajdujące się na terenie RFN?

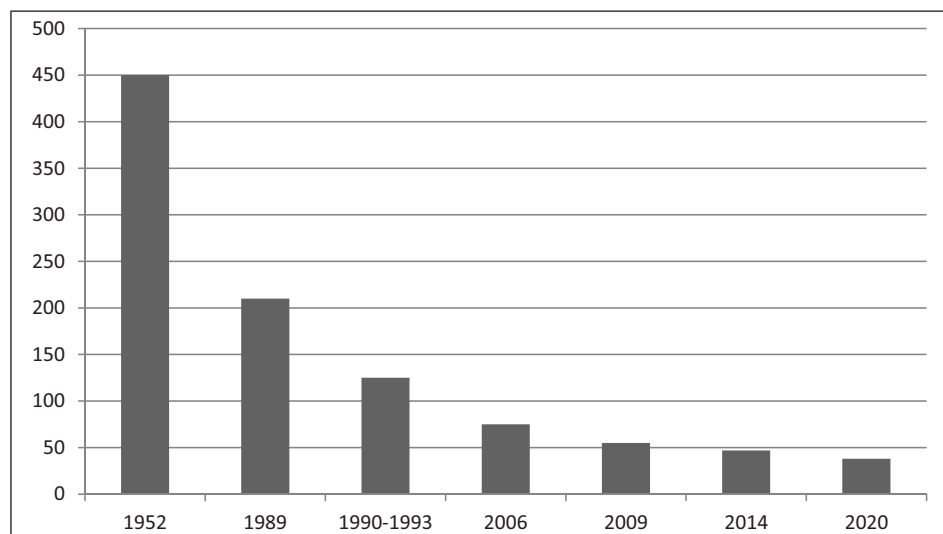
Aby odpowiedzieć na powyższe pytania, powołano się na aktualne dokumenty bilateralne obu państw (RP i USA), dokumenty o charakterze międzynarodowym, deklaracje polityczne oraz sprawozdania, raporty i analizy uwzględniające tematykę pracy, jak również przeanalizowano literaturę i doniesienia prasowe mediów krajowych i zagranicznych. Posłużono się metodą badania dokumentacji, w tym doniesień medialnych oraz informacji zawartych na oficjalnych portalach rządowych. Jako technikę badawczą zastosowano obserwację wydarzeń za pomocą mediów, uzupełnioną o ilościową i jakościową analizę treści komunikatów i dokumentacji problemowej agend rządowych.

Obecność wojskowa armii USA na terytorium Republiki Federalnej Niemiec w drugiej dekadzie XXI w.

Uwarunkowania obecności jednostek armii amerykańskiej na terytorium RFN uległy zmianie po 1989 r., jednak jej główne założenia do dziś są aktualne, zwłaszcza możliwość wykorzystania tych jednostek do zapobiegania ewentualnej agresji ze strony Federacji Rosyjskiej. Ponadto infrastruktura wojskowa i zaplecze mieszkalne były rozwijane w Niemczech od zakończenia II wojny światowej. Dzięki tym nakładom, a także doskonałej lokalizacji, sąsiedowaniu z największymi portami morskimi Europy oraz bogatej infrastrukturze drogowej i lotniczej, utrzymanie obecności wojsk amerykańskich na tym terenie jest bardzo dogodnie. Pomimo to po rozpadzie ZSRR, jednostki stacjonujące w RFN były sukcesywnie relokowane lub rozwiązywane, w wyniku czego ich liczebność spadła od kulmi-

nacyjnego okresu w latach 50. i 60. XX w. z 450 tys. żołnierzy (rozlokowanych w blisko 230 bazach na terenie Niemiec) do obecnego stanu, oscylującego w granicach 37,5 tys. żołnierzy kontraktowych (w 29 bazach) (wykres 1)¹.

Wykres 1. Stan liczebności wojsk armii amerykańskiej w RFN w latach 1945–2020 (w tysiącach żołnierzy)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w: Statista, Deployment of U.S. active-duty military & civilian personnel around the world in 2019, by selected regions, <https://www.statista.com/statistics/222920/deployment-of-us-troops-in-selected-world-regions/>; *Amerykańskie bazy w RFN. Kosztowna sprawa dla Niemców*, „Deutsche Welle”, 21.08.2019, <https://www.dw.com/pl/ameryka%C5%84skie-bazy-w-rfn-kosztowna-sprawa-dla-niemiec%C3%B3w/a-50118286>; Annual Historical Report, EUCOM, 1950 za: H. Zimmermann, *The Improbable Permanence of a Commitment America's Troop Presence in Europe during the Cold War*, „Journal of Cold War Studies” 2009, Vol. 11, No. 1, s. 3–27, https://www.researchgate.net/publication/249564535_The_Improbable_Permanence_of_a_Commitment_America's_Troop_Presence_in_Europe_during_the_Cold_War; Annual Historical Report, EUCOM/USAREUR, 1952; Seventh Army Command Report, 1951, [w:] D.A. Carter, *Forging the Shield The U.S. Army in Europe, 1951–1962*, Center of Military History. United States Army, Washington 2015, s. 24; *Factbox: The U.S. military in Germany*, Reuters, 7.6.2020, <https://www.reuters.com/article/uk-usa-germany-military-factbox-idUKKBN23E0JG> [dostęp: 11.04.2020].

W głównej mierze w wyniku przenoszenia się zainteresowania USA w region Azji i Pacyfiku, trend dotyczący dalszej redukcji obecności amerykańskiej na kontynencie europejskim na przestrzeni lat nie ulegał zmianom. Należy ponadto uwzględnić to, że liczba ta nie obejmuje blisko 29 tys. amerykańskich i niemieckich pracowników cywilnych pracujących na potrzeby wojska. Na terytorium

¹ M. Selgier, *The U.S. military in Germany*, Deutschland.de, 19.06.2019, <https://www.deutschland.de/en/usa/the-importance-of-american-troops-in-germany> [dostęp: 11.03.2020].

RFN jednostki te są obecne w 4 krajach związkowych (tabela 1). Skala zmniejszenia obecności wojskowej w Niemczech w XXI w. zbiegła się w czasie z przyjętą przez prezydenta Obamę polityką opartą na poprawie wizerunku USA, mającą osłabić narastający antyamerykanizm, a zwłaszcza zmianach w postrzeganiu tego państwa jako „globalnego policjanta”, który przy pomocy siły militarnej jest w stanie wyrzucić presję na innych światowych graczach, za co m.in. amerykański prezydent został uhonorowany pokojową Nagrodą Nobla². Co istotne, prezydentura Obamy była okresem największego poparcia społecznego w RFN dla polityki USA w Europie od czasów George’a Busha seniora. Według sondażu aż 91% ankietowanych Niemców było zdania, że kierunki polityki zagranicznej USA wobec Europy są zgodne z ich oczekiwaniami.

Tabela 1. Lokacja, liczebność i podstawowe wyposażenie jednostek amerykańskich w RFN w 2020 r.

Kraj związkowy (miejsowość)	Liczba żołnierzy	Podstawowe wyposażenie
Nadrenia-Palatynat (Ramstein-Miesenbach, Spangdahlem, Baumholder, Büchel)	18 459	Eskadra bojowa wojsk powietrznych; 24 szt. samolotów F-16; skrzydło transportowe odpowiedzialne za przerzut wojsk USA z terenu Europy, Bliskiego Wschodu i Afryki; baterie Patriot; taktyczne głowice jądrowe B61-12
Bawaria (Vilseck, Grafenwöhr, Hohenfels, Illesheim, Ansbach)	11 689	Kawaleria zmechanizowana (czołgi Abrams i wozy bojowe Bradley) wspierana przez brygady lotnictwa wojsk lądowych (śmigłowce Apache, Chinook i Black Hawk)
Badenia-Wirtembergia (Stuttgart, Kaiserslautern, Baumholder, Landstuhl)	3036	Dowództwo US EUCOM, największy amerykański kompleks medyczny poza USA
Hesja (Wiesbaden)	2471	Dowództwo US AEUR

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych na stronie U.S. Department of Defense, <https://www.defense.gov/>; Ch. Winter, *Germany spends millions of euros on US military bases*, „Deutsche Welle”, 21.08.2019, <https://www.dw.com/en/germany-spends-millions-of-euros-on-us-military-bases/a-50106376> [dostęp: 11.03.2020]; *Amerykańskie bazy w RFN. Kosztowna sprawa dla Niemców*, *op. cit.* oraz B. Knight, *US military in Germany: What you need to know*, „Deutsche Welle”, 16.06.2020, <https://www.dw.com/en/us-military-in-germany-what-you-need-to-know/a-49998340> [dostęp: 11.04.2020].

Choć Stany Zjednoczone posiadają łącznie blisko 850 baz na całym świecie, to właśnie w Republice Federalnej Niemiec znajduje się najwięcej amerykańskich żołnierzy. Równocześnie Niemcom udaje jej się za to ponosić

² G. Lubold, *Obama Says U.S. Will No Longer Be the World's Policeman*, „Foreign Policy”, 28.05.2014, <https://foreignpolicy.com/2014/05/28/obama-says-u-s-will-no-longer-be-the-worlds-policeman> [dostęp: 12.02.2020]; zob. szerzej J. Kiwerska, *Europa w strategii Baracka Obamy (2009–2012)*, Instytut Zachodni, Poznań 2013, <https://www.iz.poznan.pl/plik,pobierz,316,cb919f86a16770729a0d65322f128429/683-IZ%20Policy%20Papers%20nr%2010.pdf> [dostęp: 11.04.2020].

najniższe koszty wkładu własnego w stosunku do zaistniałych potrzeb, oscylujące na poziomie 908 mln USD rocznie (koszty te obejmują: liczne ulgi podatkowe; realizowane inwestycje, w tym budowę infrastruktury otaczającej bazy, np. drogi dojazdowe; czynsze za mieszkania dla żołnierzy). W rekordowym 2009 r.³ RFN była zobowiązana do pokrycia kosztów za stacjonowanie wojsk USA na swoim terytorium, wynoszących jedynie 41 mln USD. Stąd też wynikają najsilniejsze perturbacje między administracją amerykańską a Niemcami odnośnie udziału/zaangażowania w utrzymanie infrastruktury. Administracja Trumpa forsuje bowiem projekt obligujący państwa przyjmujące amerykańskich żołnierzy do pokrywania minimum 50% kosztów utrzymania kontyngentu wojsk USA. Najbliższą osiągnięcia oczekiwanej przez Białe Dom wartości jest Japonia, rocznie partycypująca w blisko 40% kosztów (tabela 2)⁴. Na marginesie należy zauważyć, że o ile USA w 2019 r. wydały blisko 21 mld USD (prawie 3% budżetu wydatków na swoją obronę) na utrzymanie personelu swoich baz wojskowych w 45 państwach, 70% tej kwoty pochłonęły ugrupowania stacjonujące jedynie w 3 krajach (RFN, Japonii, Korei Południowej)⁵.

Asumptem do ożywienia debaty nad obecnością i znaczeniem stacjonujących w Niemczech od 1945 r. wojsk amerykańskich, stała się wypowiedź ambasadora USA w RFN, Richarda Grenella, na temat braku zrozumienia establishmentu USA odnośnie niewystarczającego przywiązywania uwagi przez władze Niemiec do finansowania wydatków na obronność w stosunku do możliwości Bundeswehry⁶. Chodzi o doniesienia związane z brakami części zamiennych oraz odwlekającymi się w czasie remontami sprzętu wojskowego. Dodatkowo w Niemczech od początku lat 90., z większym lub mniejszym natężeniem, prowadzona jest wewnątrzpolityczna debata dotycząca dalszego, częściowego utrzymywania jednostek amerykańskich przez podatników. Lewica (*Die Linke*) i Zieloni postulują niezłomnie konieczność zaprzestania tego rodzaju subwencji z budżetu federalnego, co z kolei jest sprzeczne z lokalnymi strategiami miejscowości sąsiadujących bezpośrednio z bazami,

³ Ch. Winter, *Germany spends millions of euros on US military bases*, „Deutsche Welle”, 21.08.2019, <https://www.dw.com/en/germany-spends-millions-of-euros-on-us-military-bases/a-50106376> [dostęp: 11.03.2020].

⁴ Według japońskich wycień, koszty pokrywane przez ten kraj na rzecz stacjonowania na jego terytorium wojsk amerykańskich szacuje się na 70%, a więc znacznie powyżej proponowanego przez gabinet Trumpa podziału 50/50. Różnica w szacowaniu wynika z nieujmowania przez Stany Zjednoczone w ramach wydatków wszystkich działań władz lokalnych. Zob. A. Murao, *News Navigator: How much does Japan pay to host U.S. military forces?*, „The Mainichi”, 30.05.2016, <https://mainichi.jp/english/articles/20160530/p2a/00m/0na/017000c> [dostęp: 11.03.2020].

⁵ E. Street, *How much does the US pay Germany for military bases?*, Quora, <https://www.quora.com/How-much-does-the-US-pay-Germany-for-military-bases> [dostęp: 11.02.2020].

⁶ S. Sanders, *Germany 'not spending enough' on defense, US ambassador says*, „Deutsche Welle”, 10.02.2019, <https://www.dw.com/en/germany-not-spending-enough-on-defense-us-ambassador-says/a-47444818> [dostęp: 3.03.2020].

w których stacjonują Amerykanie. To właśnie subwencje rządowe, a także korzyści płynące z kooperacji z lokalną społecznością pozwalają jej zwiększać dochody i zarabiać⁷.

Tabela 2. Udział kosztów utrzymania/zakwaterowania amerykańskich jednostek w wybranych państwach sojusznicych (w mln USD w 2019 r.)

Państwo/ sojusznik	Ogólna liczba żołnierzy USA stacjonujących na terenie kraju	Ogólny koszt utrzymania kontyngentu US Army na terenie kraju	Procentowy i kwotowy udział państwa przyjmującego w skali roku
Republika Federalna Niemiec	37,5 tys. żołnierzy, 29 tys. pracowników cywilnych	ok. 7 mld USD (174 bazy i instalacje wojskowe)	1 mld USD (15%) + 120 mln na wydatki pośrednie m.in. na roz- budowę placówek oświatowych dla dzieci żołnierzy
Japonia	brak danych	5 mld USD (113 baz)	1,6–2 mld USD (31%–40%)
Korea Południowa	28,5 tys. żołnierzy	3,4 mld USD (83 bazy i instalacje wojskowe)	925 mln USD (20%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w: Office of the Under Secretary of Defence (Comptroller) / CFO, Defense Budget Materials – FY2020, <https://comptroller.defense.gov/Budget-Materials/Budget2020/>; K. Turecki, *Ile kosztują amerykańskie bazy*, Onet, 13.06.2019, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/ile-kosztuja-amerykanske-bazy/wky48m6> [dostęp: 14.04.2020]; R. ul Khaliq, *Washington, Seoul sign deal for upkeep of US troops*, Anadolu Agency, 8.03.2019, <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/washington-seoul-sign-deal-for-upkeep-of-us-troops/1412979>; T. Kane, *Global deployment of US troops 1950–2005*, The Heritage Foundation, 24.05.2006, <https://www.heritage.org/defense/report/global-us-troop-deployment-1950-2005>; M. Zeynalov, *Are Allies Ripping off America?*, „The Globe Post”, 11.12.2018, <https://theglobepost.com/2017/12/25/allies-ripping-off-america/> [dostęp: 14.04.2020].

W sprawie rozbieżności stanowiska Berlina i Warszawy odnośnie podejmowanych prób relokacji części jednostek amerykańskich z RFN do Polski i państw bałtyckich, należy również ująć kwestię możliwego naruszenia w ten sposób obowiązującego dorobku prawnego. Zgodnie z poglądami oponentów działań mających na celu utworzenie na terytorium Polski stałych baz amerykańskich, na przeszkodzie miałyby stać zobowiązanie NATO, a dokładniej partnerów amerykańskich i niemieckich zawarte jeszcze w latach 90. XX wieku. Akt Stanowiący o podstawach wzajemnych stosunków, współpracy i bezpieczeństwa z 27 maja 1997 r. pomiędzy NATO a Rosją dotyczy m.in. nie lokowania znaczącej, stałej infrastruktury wojskowej sojuszu w nowo przyjmowanych państwach NATO, których terytorium graniczy z Federacją Rosyjską⁸. Analizując

⁷ J. Stone, *Germans want Donald Trump to pull US troops out of Germany, poll finds*, „The Independent”, 11.07.2018, <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/us-troops-germany-public-opinion-pull-out-nato-summit-merkel-a8442021.html> [dostęp: 11.03.2020].

⁸ J. Palowski, *Niemcy nie chcą przeniesienia wojsk USA do Polski*, Defence24.pl, 12.08.2019, <https://www.defence24.pl/niemcy-nie-chca-przeniesienia-wojsk-usa-do-polski-komentarz> [dostęp: 11.03.2020].

rozdział 4, dotyczący kwestii rozmieszczenia konwencjonalnych sił zbrojnych, należy zauważyć, że zawarto w nim porozumienie o tzw. stałej obecności. Zarówno zdaniem rządu RFN, jak też Federacji Rosyjskiej, właśnie ten dokument uniemożliwia realizację forsowanej przez Warszawę polityki przyciągania na własne terytorium jednostek armii amerykańskiej i NATO, które miałyby stacjonować tam na stałe. W rozdziale czytamy:

NATO podkreśla, że w obecnych i dających się przewidzieć warunkach bezpieczeństwa Sojusz będzie realizował swoją misję kolektywnego bezpieczeństwa i inne zadania raczej poprzez zapewnienie niezbędnej kompatybilności operacyjnej, integracji i możliwości wzmocnienia niż przez zwiększanie liczebności sił zbrojnych stacjonujących permanentnie. Stosownie, będzie musiał polegać na odpowiedniej infrastrukturze, współmiernej do wyżej wymienionych zadań. W tym kontekście wzmocnienie może mieć w razie potrzeby miejsce w przypadku konieczności obrony przed groźbą agresji i misji wsparcia działań pokojowych zgodnych z podstawowymi zasadami Karty Narodów Zjednoczonych i OBWE (Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie), a także w przypadku ćwiczeń zgodnych z przyjętym Traktatem CFE (o Konwencjonalnych Siłach Zbrojnych w Europie), postanowieniami Dokumentu Wiedeńskiego z 1994 roku i obopólnie uzgodnionymi środkami gwarantującymi transparentność. Rosja zastosuje podobne ograniczenia jeżeli chodzi o rozmieszczenie swoich sił konwencjonalnych w Europie⁹.

Podsumowując kwestię obecności armii amerykańskiej w RFN, w najbliższej przyszłości nie należy oczekiwać znaczących zmian w funkcjonowaniu i zachowaniu obecnego statusu tych jednostek. Wynika to z żywotnych gwarancji bezpieczeństwa RFN, nie posiadającej silnie rozbudowanych jednostek własnego wojska, a także z interesów amerykańskich. Choć siły polityczne w Niemczech są podzielone co do przyszłości udziału w utrzymywaniu baz armii amerykańskiej, lokalne korzyści, a także więzi społeczne, powinny zapewnić zachowanie obecnego stanu.

Założenia obecności armii amerykańskiej w Polsce

Analizując zaangażowanie wojsk amerykańskich w Polsce, w pierwszej kolejności należy zauważyć, że rozwój współpracy na tym polu ma charakter ciągły i jest wynikiem wspólnych misji w Afganistanie i Iraku w pierwszej dekadzie XXI w., a także zdobytych przez amerykańskie koncerny zbrojeniowe kontraktów na modernizację polskich jednostek, w tym zwłaszcza umowy dotyczącej zakupu myśliwców F-16 przez stronę polską. Stany Zjednoczone z racji potencjału gospodarczego w zakresie uzbrojenia jawią się w Polsce jako główny podmiot, którego produktami unowocześnia się jednostki wojsk powietrznych i lądowych. Dodatkowo ma miejsce wzrost liczby wspólnie odbytych manewrów i ćwiczeń,

⁹ Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation signed in Paris, France, 27.05.1997, updated: 12.10.2009, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_25468.htm? [dostęp: 11.03.2020, tłum. J.S.].

dzięki którym polscy dowódcy i żołnierze poznają możliwości, ale również ograniczenia sprzętu wojskowego, w dużej mierze od lat używanego przez jednostki amerykańskie. W ten sposób do najistotniejszych porozumień zawartych w drugiej dekadzie XXI w. należy zaliczyć:

- umowę między RP a USA z dnia 20 sierpnia 2008 r. odnośnie rozmieszczenia na terytorium Polski antybalistycznej bazy rakiet przechwytyjących SM-3, wraz z protokołem zmieniającym z dnia 3 lipca 2010 r.¹⁰;
- umowę z 2011 r. dotyczącą szkolenia w Polsce załóg jednostek myśliwców F-16 i samolotów transportowych C-130 Hercules, które to stacjonują w bazie powietrznej w Powidzu w Wielkopolsce;
- doprowadzenie do rotacyjnego stacjonowania w 9-miesięcznych zmianach blisko 4,5 tys. amerykańskich żołnierzy i sprzętu wojskowego w ramach operacji „Atlantic Resolve”, poprzez którą żołnierze jednostek zmechanizowanych i lotniczych są obecni w Żaganiu, Skwierzynie, Bolesławcu czy Drawsku Pomorskim¹¹;
- umowę dotyczącą realizacji I etapu budowy systemu obrony przeciwrakietowej „Wisła”, w ramach którego do końca 2022 r. do Polski zostaną dostarczone dwie pełne baterie systemu PATRIOT 3+ wraz z rewolucyjnym i stosowanym dotychczas jedynie przez armię USA systemem zarządzania polem walki IBCS¹²;
- uzgodnienie obecności dodatkowego tysiąca żołnierzy relokowanych z innych baz w Europie, na podstawie porozumienia między Andrzejem Dudą a Donaldem Trumpem z 12 czerwca 2019 r., a także dalszych uzgodnień z 23 września 2019 r. w ramach deklaracji prezydentów RP i USA dotyczących pogłębienia współpracy na polu obrony¹³;

¹⁰ USA–Polska. Umowa między rządem Rzeczypospolitej Polskiej a rządem USA dotycząca rozmieszczenia na terytorium RP antybalistycznych obronnych rakiet przechwytyjących, sporządzona w Warszawie dnia 20 sierpnia 2008 r., oraz Protokół zmieniający Umowę między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Stanów Zjednoczonych Ameryki dotyczącą rozmieszczenia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej antybalistycznych obronnych rakiet przechwytyjących, sporządzoną w Warszawie dnia 20 sierpnia 2008 r., sporządzony w Krakowie dnia 3 lipca 2010 r., Dz.U.2011.219.1298, Wolters Kluwer, 15.09.2011, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/usa-polska-umowa-dotyczaca-rozmieszczenia-na-terytorium-17738580> [dostęp: 11.03.2020].

¹¹ Zob. szerz. A. Świdziński, *Konwencjonalne odstraszenie USA i NATO na wschodniej flance sojuszu*, „Strategy & Future” 2019, nr 12, https://strategyandfuture.org/wp-content/uploads/2019/12/SF_Conventional_deterrence1_AS_12_12_2019.pdf [dostęp: 11.03.2020]; U.S. European Command, Operation Atlantic Resolve, https://archive.defense.gov/home/features/2014/0514_atlanticresolve/Operation_Atlantic_Resolve_Fact_Sheet_2014.pdf [dostęp: 11.04.2020].

¹² Ministerstwo Obrony Narodowej, *Umowa na system „Wisła” podpisana*, gov.pl, 28.03.2018, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/umowa-na-system-wisla-podpisana> [dostęp: 11.03.2020].

¹³ Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, *Deklaracja o współpracy obronnej Polski oraz USA*, 23.09.2019, <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/8602,Deklaracja-o-wspolpracy-obronnej-Polski-oraz-USA.html> [dostęp: 11.03.2020].

- umowę dotyczącą ustanowienia z lotniska we Wrocławiu-Strachowicach pomocniczego miejsca przeladunkowego dla wojsk amerykańskich¹⁴;
- uzgodnienia w sprawie modernizacji poligonu w Drawsku Pomorskim, aby obiekt ten przejął obowiązki centrum szkolenia wojsk lądowych;
- przeniesienie z RFN do Poznania wysuniętego dowództwa dywizji wojsk lądowych¹⁵;
- ustanowienie z bazy lotniczej w Łasku pod Łodzią centrum szkolenia wojsk samolotów bezzałogowych (MQ-9 Reaper) armii amerykańskiej, dzięki którym wzrośnie zwiad elektroniczny Polski;
- przeniesienie na lotnisko w Powidzu brygady śmigłowców;
- porozumienie w sprawie umiejscowienia w Powidzu i Lublińcu (woj. Śląskie) centrum szkolenia wojsk specjalnych.

Cezurą czasową rozbudowy zdolności do podejmowania szybszych reakcji militarnych w Europie Wschodniej przez jednostki amerykańskie był niewątpliwie konflikt ukraińsko-rosyjski na Krymie i wschodzie Ukrainy¹⁶. O ile w dokumentach strategicznych polityki zagranicznej USA z 2010 r. Federacja Rosyjska była określana jako jeden z kluczowych partnerów w kreowaniu procesu rozbrowienia, o tyle w 2015 r. uznano ją za jedno z wyzwań dla polityki bezpieczeństwa na kontynencie europejskim. Polska zyskiwała w tym czasie na znaczeniu – prócz oczywistych względów, jakimi był status państwa flankowego na wschodzie NATO i potencjał militarny – dzięki zaangażowaniu w debatę prowadzoną przez dowódców amerykańskich jednostek w Europie. Zarówno ich ówczesny dowódca, gen. Philip Breedlove, jak też obecny, gen. Curtis Scaparrotti, postulowali wzmocnienie obecności jednostek armii USA w Europie, co było tożsame ze stanowiskiem władz w Polsce¹⁷.

¹⁴ P. Bera, *Lotnisko we Wrocławiu będzie bazą przeladunkową wojsk amerykańskich. Duda podpisał umowę z Trumpem*, „Gazeta Wyborcza. Wrocław”, 24.09.2019, <https://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/7,35771,25228475,lotnisko-we-wroclawiu-bedzie-baza-przeladunkowa-amerykanskich.html?disableRedirects=true> [dostęp: 16.05.2020].

¹⁵ J. Palowski, *Dowództwo dywizyjne US Army w Poznaniu. „Przeniesienie z Niemiec zwiększy efektywność”*, „News Defence24.pl”, 2.05.2017, <https://www.defence24.pl/dowodztwo-dywizyjne-us-army-w-poznaniu-przeniesienie-z-niemiec-zwiekszy-efektywnosc-news-defence24pl> [dostęp: 11.04.2020].

¹⁶ A. Kozłowski, *Stany Zjednoczone wobec konfliktu na Ukrainie*, „FAE Policy Paper” 2015, nr 22, s. 5 i nast., <http://fae.pl/faepolicypaperusawobeckonfliktunaukrainie.pdf> [dostęp: 11.02.2020]; zob. szerz. R. Zięba, *Ukraina jako przedmiot rywalizacji między Zachodem a Rosją*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” 2015, nr 3, s. 5–26, <http://ssp.amu.edu.pl/wp-content/uploads/2016/02/ssp-2015-3-005.pdf> [dostęp: 12.03.2020].

¹⁷ *US to increase military presence in eastern Europe*, BBC, 30.03.2016, <https://www.bbc.com/news/world-europe-35930130> [dostęp: 10.03.2020].

Tabela 3. Obecność i lokalizacja jednostek armii amerykańskiej na terytorium RP w 2019 r.

Lokalizacja	Liczba żołnierzy	Rodzaj uzbrojenia
województwo dolnośląskie (Bolesławiec, Świątoszów), województwo lubuskie (Żagań, Skwierzyna), województwo świętokrzyskie (Starachowice)	3,5 tys.	czołgi Abrams, wozy bojowe Bradley, haubice Paladin
województwo wielkopolskie (Powiż, Poznań)	850	brak danych
województwo śląskie (Lubliniec)	brak danych	brak danych
województwo łódzkie (Łask)	brak danych	brak danych
województwo zachodniopomorskie (Drawsko Pomorskie)	brak danych	brak danych
województwo pomorskie (Redzikowo)*	80–300	Ballistic Missile Defence (BMD), baza antyrakietowa w ramach programu EPAA (U.S. European Phased Adaptive Approach), stacja systemu AEGIS ASHORE
województwo podlaskie (Orzysz)	800–900	batalionowa grupa bojowa w ramach NATO

* jedyna stała instalacja US Army w Polsce

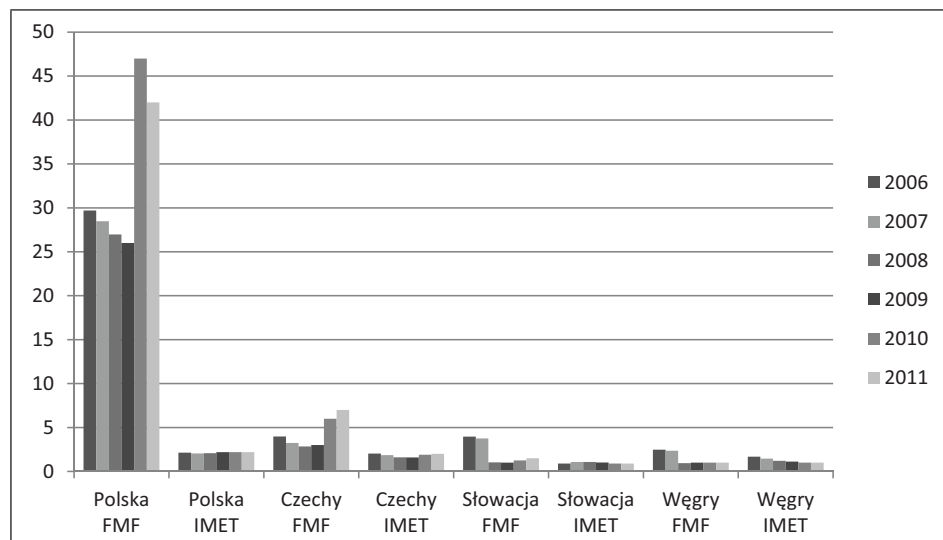
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z: M. Wągrowiska, *Wojska amerykańskie w Polsce*, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, <http://rcb.gov.pl/wojska-amerykanske-w-polsce> [dostęp: 11.03.2020].

Zgodnie z założeniami Ministerstwa Obrony Narodowej, optymalną formą obecności jednostek amerykańskich w Polsce byłoby stałe stacjonowanie dywizji składającej się z 5 brygad, w tym 2 brygad pancernych (o charakterze rotacyjnej obecności), 1 brygady artylerii, 1 brygady śmigłowców bojowych (o charakterze rotacyjnej obecności) i 1 brygady w skład której wchodziłyby: saperzy, łącznościowcy, grupy: rozpoznania i logistyczna, oraz żandarmeria wojskowa. W sumie Polska optuje za relokacją od 2–6 tys. żołnierzy¹⁸. Koszty takiego przedsięwzięcia są możliwe do wyliczenia na podstawie procentowego udziału utrzymania podobnej grupy jednostek amerykańskich w państwach dotychczas korzystających z ich obecności. W ten sposób można szacunkowo przyjąć, że rocznie rząd

¹⁸ Ministry of National Defence Republic of Poland, *Proposal for a U.S. Permanent Presence in Poland*, 2018, <https://g8fip1kplyr33r3krz5b97d1-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2018/05/Proposal-for-a-U.S.-Permanent-Presence-in-Poland-2018.pdf> [dostęp: 11.03.2020]; G. Kuczyński, K. Kamiński, G.E. Howard, L. Kasčiūnas, I. Chifu, *U.S. Permanent military Base in Poland. Favorable Solution for the NATO Alliance: special report 02/11/2019*, Warsaw Institute, Warsaw 2019, s. 16, <https://warsawinstitute.org/wp-content/uploads/2019/02/US-PERMANENT-MILITARY-BASE-IN-POLAND-WARSAW-INSTITUTE-SPECIAL-REPORT.pdf> [dostęp: 10.03.2020].

w Warszawie byłyby zobowiązany do przeznaczenia od 50 do nawet 600 mln USD (według scenariusza programu 50+¹⁹).

Wykres 2. Udział środków FMF oraz IMET w Polsce, Czechach, na Słowacji i Węgrzech w latach 2006–2011 (w mln USD)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w: J. Tomala-Wawrowska, *Polsko-amerykańska współpraca w dziedzinie politycznej i bezpieczeństwa na początku XXI w. (wybrane aspekty)*, „Studia Politicae Universitatis Silesiensis” 2013, t. 11, s. 145–155, <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-issn-2353-9747-year-2013-volume-11-article-6332/c/6332-4477.pdf> [dostęp: 11.05.2020].

Analizując przebieg negocjacji w kwestii usytuowania stałych komponentów infrastrukturalnych na terytorium RP, należy zauważyć, że po stronie polskiej główną determinantą jest *stricte* sam fakt obecności jednostek amerykańskich w trybie ciągłym²⁰. USA znając stanowisko Polski, realizuje dzięki negocjacjom własne cele, którymi są wewnętrzne interesy gospodarcze, a zwłaszcza polityka promowania amerykańskiego potencjału militarnego wśród partnerów politycznych. Na wykresie 2 widać, w jaki sposób rząd USA realizuje politykę rozwoju więzi bilateralnych w kwestii wojskowości. Wykres przedstawia liczbowy udział środków pochodzących z dwóch programów współpracy wojskowej – Foreign

¹⁹ N. Wadhams, J. Jacobs, *President Trump Reportedly Wants Allies to Pay Full Cost of Hosting U.S. Troops Abroad 'Plus 50%'*, „Time”, 8.03.2019, <https://time.com/5548013/trump-allies-pay-cost-plus-50-troops/> [dostęp: 10.03.2020].

²⁰ M. Wągrowska, *Wojska amerykańskie w Polsce*, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, <http://rcb.gov.pl/wojska-amerykanskie-w-polsce> [dostęp: 11.03.2020].

Military Financing (FMF)²¹ oraz International Military Education and Training (IMET)²², których beneficjentem jest RP. Dla porównania obejmuje on również wysokość transz przeznaczonych na tożsame działania władz USA w państwach sąsiadujących z Polską: w Republice Czeskiej, Republice Słowackiej oraz na Węgrzech.

Przedstawione dane dobitnie ukazują zainteresowanie strony amerykańskiej promowaniem działań nakierowanych na kredytowanie zakupu jej uzbrojenia. W latach 2006–2011 aż 80% puli środków kredytowych i pożyczek przyznanych na ten cel uzyskała Polska. Jednocześnie widać, że szczególnie w ramach programu FMF w latach 2010–2011 uwypukla się znaczący, blisko 90% wzrost nakładów względem lat poprzednich.

Analizując powyższe informacje, nasuwa się kilka wniosków. Po pierwsze, zgodnie z przyjętą przez USA polityką wsparcia najbliższych partnerów, Polska jawi się w regionie jako państwo o charakterze priorytetowego zainteresowania. Po drugie, wysokość transz finansowych jest skorelowana z kwestiami zaangażowania politycznego państw regionu w kwestie realizacji polityki regionalnej USA w tym obszarze; jasnym jest, że USA rozwijają współpracę jedynie z rządami, które utożsamiają się w tych sprawach z ich polityką, i których interes narodowy jest tożsamy z interesem narodowym USA. To wyjaśnia dlaczego rządy Czech, Słowacji i Węgier nie mogą liczyć na wyższe wsparcie – ich polityka na przestrzeni ostatniej dekady wyraźnie skierowana była na utrzymanie współpracy z Federacją Rosyjską w znacznie większym stopniu niż wykazywał to rząd w Warszawie. Choć budżet USA przeznaczony na wsparcie infrastrukturalne w regionie europejskim oscyluje na pułapie 2,6% ogólnych wydatków na ten cel w skali globalnej (dla porównania ogólna wartość budżetu w analizowanych latach wynosiła ok. 29 mld USD, z czego 86,79% przeznaczono na region Bliskiego Wschodu, a 6,04% Azji), zauważalna jest niewielka tendencja wzrostowa, przypadająca zwłaszcza na drugą dekadę XXI w. Na tym tle wyróżnia się zwłaszcza udział Polski – otrzymane od USA środki stanowią ponad 25% wszystkich środków programowych przyznanych dla regionu Europy i Eurazji²³.

²¹ FMF jest programem umożliwiającym uprawnionym krajom partnerskim w stosunku do USA zakup artykułów, usług i szkoleń z zakresu obronności. Program ten jest kluczowym narzędziem amerykańskiej polityki zagranicznej, służącym promowaniu interesów tego państwa na całym świecie. USA poprzez zapewnienie, że partnerzy koalicyjni i zaprzyjaźnione rządy zagraniczne są wyposażeni i przeszkoleni w sprzęt użytkowany przez wojska amerykańskie, pokładają nadzieję na lepszą koordynację wspólnych działań i kompatybilność użytkowanego sprzętu.

²² IMET – Międzynarodowa edukacja wojskowa i szkolenie; jest to program grantów ustanowiony przez Kongres w ramach Ustawy o kontroli eksportu broni z 1976 r. Granty umożliwiają zagranicznemu personelowi wojskowemu z krajów, które są finansowo niezdolne do opłacenia szkolenia zgodnie z ustawą o pomocy zagranicznej, uczęszczanie na kursy.

²³ J. Tomala-Wawrowska, *Polsko-amerykańska współpraca w dziedzinie politycznej i bezpieczeństwa na początku XXI wieku (wybrane aspekty)*, „Studia Politicae Universitatis Silesiensis” 2013, t. 11, s. 145 i nast., <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-issn-2353-9747-year-2013-volume-11-article-6332/c/6332-4477.pdf> [dostęp: 11.05.2020].

Polsko-niemieckie kontrowersje dotyczące rozmieszczenia jednostek armii amerykańskiej na terytorium RP

Zarówno rząd federalny, jak też poszczególne władze landowe są przeciwne dalszej redukcji jednostek armii amerykańskiej na ich terytorium. Prócz względów ekonomicznych, związanych z opisywanymi powyżej subwencjami, stanowisko to ma również charakter prestiżu, jaki RFN posiada w strukturach NATO czy w bilateralnych kontaktach z USA²⁴.

Debata na ten temat w Niemczech aktywizowała się zwłaszcza po sygnałach z Waszyngtonu, świadczących o niezadowoleniu strony amerykańskiej wielkością partycypowania RFN w kosztach utrzymywania kontyngentu amerykańskiego i powściągliwością w kwestii modernizacji parku sprzętu wojskowego. W tej dyskusji jako przykład USA wskazywały działania władz w Polsce, ukazując możliwość rozdysponowania na jej obszarze części sił stacjonujących obecnie w RFN.

Pomysł ten zyskał na znaczeniu zarówno dzięki presji ze strony polskiej, oferującej korzystniejsze warunki własnego udziału w ramach utrzymania infrastruktury niezbędnej dla przebywania sił wojskowych, a także z uwagi na podnoszone przez środowiska naukowe w USA oraz dowództwo jednostek amerykańskich w Europie kwestie braku logiki ekonomicznej w długotrwałej rotacji sił amerykańskich. Dodatkowo presja wobec władz niemieckich w kwestii dalszej rozbudowy potencjału w Polsce ma podłoże wewnętrzne pochodzące ze sfer gospodarczych, w tym zwłaszcza konsorcjów posiadających interesy w Federacji Rosyjskiej, oferujących nowoczesne rozwiązania w zakresie techniki zbrojeniowej²⁵. Ewentualność dalszej komplikacji relacji między NATO, UE a Rosją nie leży w interesie tych grup nacisku na rząd w Berlinie²⁶. Nowa strategia globalna USA w myśl idei „America First” odpowiada koncepcjom polskich elit politycznych. Zwłaszcza zacieśnienie partnerstwa z USA w kwestiach militarnych jest jedną z promowanych w Polsce kwestii służących zapewnieniu bezpieczeństwa narodowego. Niemcy są przeciwne tworzeniu tego typu bilateralnych sojuszy, które osłabiają multilateralne więzy, dotychczas zapewniające stabilizację globalną i regionalną. Odpowiada to realizowanej przez Berlin koncepcji podtrzymywania neutralnego stanowiska wobec narastających skrajnych i nieprzemysłanych zachowań głównych aktorów stosunków międzynarodowych²⁷.

²⁴ G. Kuczyński, K. Kamiński, G.E. Howard, L. Kasčiūnas, I. Chifu, *op. cit.*, s. 13 i nast.

²⁵ P.D. Wezeman, A. Fleurant, A. Kuimova, Nan Tian, S.T. Wezeman, *Trends in International Arms Transfers. 2018*, „Sipri Fact Sheet”, March 2019, https://www.sipri.org/sites/default/files/2019-03/fs_1903_at_2018.pdf [dostęp: 14.04.2020].

²⁶ E. Cziomer, *Globalne implikacje polityki „America First” USA dla współpracy Niemiec z Rosją w drugiej dekadzie XXI wieku*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2018, nr 1, s. 63 i nast.

²⁷ J.P. Kaufman, *The US perspective on NATO under Trump: lessons of the past and prospects for the future*, „International Affairs” 2017, No. 93, s. 266, https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/ia/INTA93_2_01_Kaufman.pdf [dostęp: 11.03.2020].

Choć RFN niewątpliwie zauważa coraz większy dystans między własnymi założeniami wobec Rosji i Chin a stosunkami tych państw z USA, kanclerz Angela Merkel nadal broni koncepcji poszukiwania dialogu przed bezpośrednią rywalizacją gospodarczą i wypieraniem interesów tych państw z Europy przez administrację prezydenta Trumpa. Rząd Merkel nie popiera w tym duchu również skrajnej możliwości opowiedzenia się za *quasi*-autonomiczną polityką europejską (wojskową, gospodarczą i polityczną) forsowaną przez rząd francuski. RFN realizując te paradygmaty polityki zagranicznej paradoksalnie zdaje sobie sprawę z niemożności utrzymania dotychczasowego *status quo* multilateralizmu; poszukuje jednak narzędzi do odejścia od możliwej hegemonii jednego z supermocarstw na rzecz uregulowań wielobiegunowego porządku międzynarodowego, w którym również niemiecki głos będzie miał istotne znaczenie²⁸.

Ze strony niemieckich kół politycznych można zauważyć sugestie proponujące wdrożenie negocjacji na szczeblu bilateralnym, umożliwiające redefinicję polskiego i niemieckiego stanowiska wobec liczebności i planowanej infrastruktury jednostek USA w Polsce²⁹. W grę miałyby wchodzić milczące przyzwolenie RFN na dwustronne porozumienia USA–Polska, a w zamian rząd w Warszawie konsultowałby z Berlinem działania przed ich faktycznym wdrożeniem w życie. Inne propozycje sprowadzały się do stopniowego podnoszenia możliwości przyjmowania wojsk amerykańskich, a nawet zaoferowania przez kanclerz Merkel stacjonowania jednostek Bundeswehry w zastępstwie jednostek amerykańskich³⁰.

Jak zauważył niemiecki dziennikarz Christoph von Marschall: „Wielka koalicja w Berlinie i narodowokonserwatywny rząd PiS w Warszawie nie mają tych samych celów, a nawet nie idą w tym samym kierunku”³¹. Jest to trafne podsumowanie panującej od 2015 r. bilateralnej współpracy Polski i Niemiec. Sam fakt antagonistycznego nastawienia establishmentu obu państw jest być może główną przesłanką blokującą możliwość poszukiwania porozumienia, wypracowania wspólnego rozwiązania w kwestiach bezpieczeństwa, a zwłaszcza

²⁸ J. Gatkowska, *Niemiecko-amerykańskie spory bezpieczeństwo. Konsekwencje dla wschodniej flanki*, „Komentarze OSW”, 22.02.2019, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2019-02-22/niemiecko-amerykanskie-spory-o-bezpieczenstwo-konsekwencje-dla> [dostęp: 11.03.2020].

²⁹ *Ekspert z Niemiec: w sprawie Fort Trump lepiej, by Polska współpracowała z sojusznikami*, Defence24.pl, 30.10.2018, <https://www.defence24.pl/ekspert-z-niemiec-w-sprawie-fort-trump-lepiej-by-polska-wspolpracowala-z-sojusznikami> [dostęp: 11.03.2020].

³⁰ M. Szymański, *Niemieckie bazy wojskowe najlepszym rozwiązaniem dla Polski*, NEon24.pl, 23.10.2018, <https://ndp.neon24.pl/post/146013,niemieckie-bazy-wojskowe-najlepszym-rozwiazaniem-dla-polski> [dostęp: 11.03.2020].

³¹ A. Widzyk, „Der Tagesspiegel”: *Niemrawa współpraca polsko-niemiecka*, „Deutsche Welle”, 12.11.2019, <https://www.dw.com/pl/der-tagesspiegel-niemrawa-wsp%C3%B3lC5%82praca-polsko-niemiecka/a-51212875> [dostęp: 11.03.2020].

problematyki usytuowania stałych baz amerykańskich w Polsce. Jak zostało to przedstawione we wcześniejszej części artykułu, kontrowersje wobec możliwego stacjonowania wojsk armii amerykańskiej w Polsce nie są podyktowane obawami o gospodarcze dowartościowanie Polski względem Niemiec. Powodem nie jest również przeświadczenie o braku legalizacji prawnej w kontekście ustaleń międzynarodowych tego procesu. Są to argumenty podtrzymywane przez stronę niemiecką, lecz żaden z nich nie stanowi faktycznej bariery, która uniemożliwiłaby wdrożenie w życie stałej obecności jednostek amerykańskich w Polsce.

Strona polska pomija argumenty niemieckie, licząc na uzyskanie jednostronnych korzyści na skutek lobbowania u partnerów amerykańskich koncepcji przynajmniej częściowo uwzględniającej plany utworzenia stałych przyczółków amerykańskich na terytorium RP. Brak jakiegokolwiek dialogu czy tworzenie możliwości znalezienia kompromisu przez agendy zajmujące się wypracowywaniem wspólnych stanowisk, uniemożliwia załagodzenie niewątpliwie istniejącego sporu na tym polu. Zdaniem autora, głównej przyczyny należy poszukiwać we wzajemnej niechęci, zdecydowanie mocniej przejawianej przez Polskę względem partnerów w RFN. Po stronie polskiej przykładem świadczącym w jaki sposób zmiana rządów ma wpływ na tendencje społeczne, jest analiza corocznego badania CBOS na temat stosunku respondentów wobec narodowości innych państw pt. „Stosunek do innych narodów”. W ramach analizy z 2019 r. Niemcy uplasowali się na czołowym miejscu pod względem niechęci społecznej w Polsce. Pierwszy raz od lat 2010–2017 wskaźnik ten przekroczył 30% respondentów niezadowolonych z relacji zacją niemiecką³². Powrót do radykalizowania narracji między oboma państwami odpowiada koncepcjom już wcześniej realizowanym przez rządy PiS. Wewnątrz krajowa manifestacja antyeuropejskości przez polski rząd wiąże się bezpośrednio z deklaracjami roszczeniowymi wobec RFN. Ten scenariusz był już realizowany przez rząd Jarosława Kaczyńskiego (2006–2007), a obecnie mamy do czynienia z jego ponowną aktywacją, począwszy od 2017 r.³³ W najbliższej przyszłości należy się spodziewać pogłębienia kryzysu w stosunkach polsko-niemieckich na tle strategii wojskowej, szczegółowo obejmującej zagadnienia tworzenia infrastruktury i zaplecza przeznaczonego dla jednostek amerykańskich w Polsce.

³² A. Mierzyńska, *Sterowani przez propagandę PiS i Rosji. Nie lubimy Niemców i Ukraińców. Rosjan coraz bardziej lubimy*, OKO.press, 8.08.2019, <https://oko.press/sterowani-przez-propagande-pis-i-rosji-nie-lubimy-niemcow-i-ukraincow-rosjan-coraz-wiecej> [dostęp: 12.03.2020].

³³ Objęcie rządów w 2015 r. przez PiS w początkowej fazie nie naruszyło realizowanej przez poprzedników polityki bilateralnej; wiązało się to z koniecznością dokonania wewnątrz politycznych rozszad w Polsce. Stopniowo jednak narastał regres, którego przejawem były m.in.: formułowanie przez polskie władze w 2017 r. oficjalnych żądań reparacyjnych za straty wojenne (II wojna światowa), dyskusja dotycząca zmian w polskim sądownictwie, czy ograniczanie spotkań dwustronnych na najwyższym szczeblu.

Podsumowanie

Z przeprowadzonej analizy można wyciągnąć następujące wnioski:

1. Propozycja umieszczenia na terytorium RP infrastruktury US Army w postaci ulokowania jednostek w ramach koncepcji budowy Fort Trump jest ideą pożądaną przez władze polskie, a także koalicjantów Warszawy z Litwy, Łotwy, Estonii i Rumunii, a więc państw żywo zainteresowanych silniejszym zaangażowaniem USA w ramach obecności NATO na jego wschodniej flance. Jednocześnie pomimo zadeklarowanej partycypacji polskiego rządu w projekt rozbudowy infrastrukturalnej w postaci przekazania 2 mld USD, biorąc pod uwagę sumaryczne nakłady na realizację podobnych inwestycji w dotychczasowych lokalizacjach stacjonowania jednostek USA w Europie, jest ona niewystarczająca. Zakładane roczne koszty utrzymania pożądanego przez władze polskie liczby amerykańskich żołnierzy, w myśl wyliczeń uwzględniających forsowany przez prezydenta Trumpa poziom partycypacji państwa przyjmującego, może generować do 30% wartości deklarowanej przez Polskę kwoty, a konieczne jest jeszcze wykonanie licznych inwestycji. Dlatego też kwotę proponowaną przez Polskę należy traktować jedynie jako drobną zachętę dla władz amerykańskich.
2. Realizacja obecności jednostek armii amerykańskiej w ramach prowadzonego od 2014 r. programu ERI (European Reassurance Initiative), a także operacji „Atlantic Resolve” uwypukliła niewystarczającą konkurencyjność zlokalizowanych na terytorium RP portów przeładunkowych czy lotnisk, mogących przyjąć środki w postaci relokowanych prosto z terytorium USA jednostek ciężkiego sprzętu i żołnierzy na terytorium Europy. Konkurowanie z dobrze wyposażonymi niemieckimi portami i bazami sił powietrznych na obecnym etapie jest niemożliwe. Potrzeba dalszego rozwoju rodzimej infrastruktury w tym zakresie będzie niosła za sobą konieczność poczynienia wieloletnich inwestycji i przeznaczenia na te cele znacznie większych środków niż zadeklarowane 2 mld USD. Z uwagi na ten fakt nie należy spodziewać się, aby w ramach planowanych ćwiczeń w najbliższej przyszłości to polskie porty i lotniska były odpowiedzialne za odbiór transportów zza Atlantyku – nadal to port w Bremerhaven i lotniska w RFN będą miejscem zgrupowania i bazą wypadową dla kolumn jadących do Polski i państw bałtyckich.
3. Ramy czasowe mogące obejmować deklarację, zawarcie porozumienia i realizację idei stałej relokacji na terytorium RP jednostek US Army, znacząco wykraczają poza jedną kadencję prezydencką. Stąd też należy uwzględnić długoterminowe nastroje społeczne i to nie tylko na terenie lokalnym, bezpośrednio sąsiadującym z planowaną inwestycją, ale zwłaszcza w kontekście ogólnokrajowym, w celu oszacowania konsekwencji

niskiego poparcia społecznego wobec realizacji tak kosztownej inwestycji. Waga doświadczeń państw przyjmujących jednostki amerykańskie w tej kwestii jednoznacznie dowodzi, że w miarę przedłużania się ich obecności, występuje zmęczenie społeczne wobec kwestii związanych z odpowiedzialnością prawną żołnierzy oskarżonych o przestępstwa popełnione na terytorium kraju przyjmującego, czy wypadków w trakcie trwania manewrów i ćwiczeń wojskowych. W trakcie zmian rządów należy również brać pod uwagę, że partie opozycyjnie nastawione na realizację inwestycji w myśl pozyskania własnego elektoratu, mogą doprowadzić do zahamowania lub rezygnacji z ich ukończenia, podobnie jak miało to miejsce choćby z planowym projektem budowy elektrowni atomowej w Polsce.

4. Obiekcje rządu RFN w kwestii lokalizacji nowej infrastruktury wojskowej na terytorium Polski są podyktowane także względami polityczno-gospodarczymi, dotyczącymi stanowiska władz rosyjskich, będących nadal – pomimo następstw kryzysu ukraińskiego – głównym partnerem gospodarczym RFN w Europie. Ponadto ewentualna relokacja z terytorium RFN jednostek amerykańskich mogłaby stworzyć precedens w kwestii pomniejszenia sumarycznego stacjonowania jednostek tego państwa na kontynencie europejskim, co następuje sukcesywnie od końca lat 80. XX wieku. Pomimo rozwoju debaty na ten temat w RFN, zwłaszcza w środowiskach lewicowych i partii zielonych, a także ugrupowań pacyfistycznych, względy bezpieczeństwa RFN są silnie powiązane z obecnością kontyngentu jednostek amerykańskich, co zapewnia działania władz RFN na rzecz utrzymania obecnego *status quo*.
5. Bezprecedensowe zaangażowanie USA w Europie po konflikcie ukraińsko-rosyjskim jest jedynie fasadowe i nie niesie za sobą wzrostu faktycznej pozycji militarnej, a także ma na celu zasygnalizowanie własnej obecności i ustalenie ze stroną rosyjską strefy wpływów w regionie. Choć Rosja jest trudnym partnerem, to jednak bez niej cele strategii polityki zagranicznej jakiegokolwiek gabinetu w USA w innych regionach świata nie są możliwe do zrealizowania. Stąd długoterminowo nie należy zakładać utrzymywania się wrogiego i opartego na eskalacji konfliktu politycznego USA z Moskwą, a co za tym idzie braku poparcia dla prezentowanych obecnie postulatów odnośnie stałej rozbudowy wojskowej na wysuniętych obszarach NATO.
6. Również z punktu strategii planowania działań zbrojnych, ewentualność stałej obecności oraz zmagazynowania zapasów i sprzętu bojowego na terytorium przewidywanego przemarszu jednostek wroga jest chybiona. Nie bez powodu główne magazyny mogące zasilić relokowane siły w ramach programu ERI czy operacji „Atlantic Resolve”, znajdują się na zachodzie Europy. W głównej mierze jest to najkrótsza droga dla jednostek podróżujących bezpośrednio z USA, jednak co istotniejsze, przewiduje się, że

w przypadku konfliktu na terenach państw wschodniej flanki NATO, samowystarczalność bojowa sił amerykańskich bez względu na wsparcie Sojuszu może okazać się niewystarczająca do powstrzymania przeciwnika przed zajęciem przynajmniej nieznacznej części ich terytorium. Wówczas mogłoby się okazać, że lokacja magazynów doprowadziłaby do ich przejścia lub zniszczenia w początkowym okresie działań. W tej sytuacji umiejscowienie magazynów dalej od potencjalnego frontu działań jest posunięciem korzystniejszym strategicznie.

7. Podsycanie debaty dotyczącej konieczności dowartościowania regionu bałtycko-nordyckiego w strategii zagranicznej USA ma podłoże ekonomiczne, a w mniejszym stopniu populistyczne; to przemysł zbrojeniowy USA zyska na dalszej rozbudowie infrastruktury w państwach bałtyckich. Choć USA zadeklarowały znaczące środki w ramach ERI na lata 2015–2017, to w głównej mierze zostaną one spożytkowane na cele ćwiczebne jednostek amerykańskich w Europie, zaś rozbudzenie obaw w państwach zagrożonych ewentualną agresją zapewni znacznie większe pule kontraktów na cele modernizacyjne, które w przeważającej części otrzymają amerykańskie konsorcja zbrojeniowe. Ponadto establishment USA zyska możliwość negocjowania z najbardziej opornymi partnerami (RFN) odnośnie utrzymywania własnych jednostek, co jest jednym z głównych założeń prezydenta Trumpa. Także debata nad ewentualnym wzrostem zaangażowania USA w kwestii obecności wojsk lądowych jest pomysłem co najmniej spóźnionym. Wartość tego rodzaju jednostek w miarę rozwoju technik lotniczej i raketowej stale maleje, o czym świadczyć mogą cięcia w budżecie obronnym USA obejmujące właśnie wojska lądowe.

Bibliografia

- Amerykańskie bazy w RFN. Kosztowna sprawa dla Niemców*, „Deutsche Welle”, 21.08.2019, <https://www.dw.com/pl/ameryka%C5%84skie-bazy-w-rfn-kosztowna-sprawa-dla-niemc%C3%B3w/a-50118286> [dostęp: 11.04.2020].
- Annual Historical Report*, EUCOM/USAREUR, 1952.
- Bera P., *Lotnisko we Wrocławiu będzie bazą przeladunkową wojsk amerykańskich. Duda podpisał umowę z Trumpem*, „Gazeta Wyborcza. Wrocław”, 24.09.2019, <https://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/7,35771,25228475,lotnisko-we-wroclawiu-bedzie-baza-przeladunkowa-amerykanskich.html?disableRedirects=true> [dostęp: 16.05.2020].
- Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, *Deklaracja o współpracy obronnej Polski oraz USA*, 23.09.2019, <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/8602,Deklaracja-o-wspolpracy-obronnej-Polski-oraz-USA.html> [dostęp: 11.03.2020].
- Cziomer E., *Globalne implikacje polityki „America First” USA dla współpracy Niemiec z Rosją w drugiej dekadzie XXI wieku*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2019, nr 1.

- Ekspert z Niemiec: w sprawie Fort Trump lepiej, by Polska współpracowała z sojusznikami*, Defence24.pl, 30.10.2018, <https://www.defence24.pl/ekspert-z-niemiec-w-sprawie-fort-trump-lepiej-by-polska-wspolpracowala-z-sojusznikami> [dostęp: 11.03.2020].
- Factbox: The U.S. military in Germany*, Reuters, 7.6.2020, <https://www.reuters.com/article/uk-usa-germany-military-factbox-idUKKBN23E0JG> [dostęp: 11.04.2020].
- Gatkowska J., *Niemiecko-amerykańskie spory bezpieczeństwo. Konsekwencje dla wschodniej flanki*, „Komentarze OSW”, 22.02.2019, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2019-02-22/niemiecko-amerykanskie-spory-o-bezpieczenstwo-konsekwencje-dla> [dostęp: 11.03.2020].
- Kane T., *Global deployment of US troops 1950–2005*, The Heritage Foundation, 24.05.2006, <https://www.heritage.org/defense/report/global-us-troop-deployment-1950-2005> [dostęp: 14.04.2020].
- Kaufman J.P., *The US perspective on NATO under Trump: lessons of the past and prospects for the future*, „International Affairs” 2017, No. 93, https://www.chatham-house.org/sites/default/files/publications/ia/INTA93_2_01_Kaufman.pdf [dostęp: 11.03.2020].
- Kiwerska J., *Europa w strategii Baracka Obamy (2009–2012)*, Instytut Zachodni, Poznań 2013, <https://www.iz.poznan.pl/plik,pobierz,316,cb919f86a16770729a0d-65322f128429/683-IZ%20Policy%20Papers%20nr%2010.pdf> [dostęp: 11.04.2020].
- Knight B., *US military in Germany: What you need to know*, „Deutsche Welle”, 16.06.2020, <https://www.dw.com/en/us-military-in-germany-what-you-need-to-know/a-49998340> [dostęp: 11.04.2020].
- Kozłowski A., *Stany Zjednoczone wobec konfliktu na Ukrainie*, „FAE Policy Paper” 2015, nr 22, <http://fae.pl/faepolicypaperusawobeckonfliktunaukrainie.pdf> [dostęp: 11.02.2020].
- Kuczyński G., Kamiński K., Howard G.E., Kasčiūnas L., Chifu I., *U.S. Permanent military Base in Poland. Favorable Solution for the NATO Alliance: special report 02/11/2019*, Warsaw Institute, Warsaw 2019, <https://warsawinstitute.org/wp-content/uploads/2019/02/US-PERMANENT-MILITARY-BASE-IN-POLAND-WARSAW-INSTITUTE-SPECIAL-REPORT.pdf> [dostęp: 10.03.2020].
- Lubold G., *Obama Says U.S. Will No Longer Be the World's Policeman*, „Foreign Policy”, 28.05.2014, <https://foreignpolicy.com/2014/05/28/obama-says-u-s-will-no-longer-be-the-worlds-policeman/> [dostęp: 12.02.2020].
- Mierzyńska A., *Sterowani przez propagandę PiS i Rosji. Nie lubimy Niemców i Ukraińców. Rosjan coraz bardziej lubimy*, OKO.press, 8.08.2019, <https://oko.press/sterowani-przez-propagande-pis-i-rosji-nie-lubimy-niemcow-i-ukraincow-rosjan-coraz-wiecej> [dostęp: 12.03.2020].
- Ministerstwo Obrony Narodowej, *Umowa na system „Wisła” podpisana*, gov.pl, 28.03.2018, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/umowa-na-system-wisa-podpisana-> [dostęp: 11.03.2020].
- Ministry of National Defence Republic of Poland, *Proposal for a U.S. Permanent Presence in Poland*, 2018, <https://g8fip1kplyr33r3krz5b97d1-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2018/05/Proposal-for-a-U.S.-Permanent-Presence-in-Poland-2018.pdf> [dostęp: 11.03.2020].

- Murao A., *News Navigator: How much does Japan pay to host U.S. military forces?*, „The Mainichi”, 30.05.2016, <https://mainichi.jp/english/articles/20160530/p2a/00m/0na/017000c> [dostęp: 11.03.2020].
- NATO, Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation signed in Paris, France, 27.05.1997, updated: 12.10.2009, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_25468.htm? [dostęp: 11.03.2020].
- Office of the Under Secretary of Defence (Comptroller) / CFO, Defense Budget Materials – FY2020, <https://comptroller.defense.gov/Budget-Materials/Budget2020/> [dostęp: 14.04.2020].
- Palowski J., *Dowództwo dywizyjne US Army w Poznaniu. „Przeniesienie z Niemiec zwiększy efektywność”*, Defence24.pl, 2.05.2017, <https://www.defence24.pl/dowodztwo-dywizyjne-us-army-w-poznaniu-przeniesienie-z-niemiec-zwiekszy-efektywnosc-news-defence24pl> [dostęp: 11.04.2020].
- Palowski J., *Niemcy nie chcą przeniesienia wojsk USA do Polski*, Defence24.pl, 12.08.2019, <https://www.defence24.pl/niemcy-nie-chca-przeniesienia-wojsk-usa-dopolski-komentarz> [dostęp: 11.03.2020].
- Sanders S., *Germany 'not spending enough' on defense, US ambassador says*, „Deutsche Welle”, 10.02.2019, <https://www.dw.com/en/germany-not-spending-enough-on-defense-us-ambassador-says/a-47444818> [dostęp: 3.03.2020].
- Selgier M., *The U.S. military in Germany*, deutschland.de, 19.06.2019, <https://www.deutschland.de/en/usa/the-importance-of-american-troops-in-germany> [dostęp: 11.03.2020].
- Seventh Army Command Report, 1951, [w:] D.A. Carter, *Forging the Shield The U.S. Army in Europe, 1951–1962*, Center of Military History. United States Army, Washington 2015.
- Statista, Deployment of U.S. active-duty military & civilian personnel around the world in 2019, by selected regions, <https://www.statista.com/statistics/222920/deployment-of-us-troops-in-selected-world-regions/> [dostęp: 11.04.2020].
- Stone J., *Germans want Donald Trump to pull US troops out of Germany, poll finds*, „The Independent”, 11.07.2018, <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/us-troops-germany-public-opinion-pull-out-nato-summit-merkel-a8442021.html> [dostęp: 11.03.2020].
- Street E., *How much does the US pay Germany for military bases?*, Quora, <https://www.quora.com/How-much-does-the-US-pay-Germany-for-military-bases> [dostęp: 11.02.2020].
- Szymański M., *Niemieckie bazy wojskowe najlepszym rozwiązaniem dla Polski*, NEon24.pl, 23.10.2018, <https://ndp.neon24.pl/post/146013,niemieckie-bazy-wojskowe-najlepszym-rozwiazaniem-dla-polski> [dostęp: 11.03.2020].
- Świdziński A., *Konwencjonalne odstraszenie USA i NATO na wschodniej flance sojuszu*, „Strategy & Future” 2019, nr 12, https://strategyandfuture.org/wp-content/uploads/2019/12/SF_Conventional_deterrence1_AS_12_12_2019.pdf [dostęp: 11.03.2020].
- Tomala-Wawrowska J., *Polsko-amerykańska współpraca w dziedzinie politycznej i bezpieczeństwa na początku XXI wieku (wybrane aspekty)*, „Studia Politicae Universitatis Silesiensis” 2013, t. 11, <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-issn-2353-9747-year-2013-volume-11-article-6332/c/6332-4477.pdf> [dostęp: 11.05.2020].

- Turecki K., *Ile kosztują amerykańskie bazy*, Onet, 13.06.2019, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/ile-kosztuja-amerykanskie-bazy/wky48m6> [dostęp: 14.04.2020].
- U.S. Department of Defense, <https://www.defense.gov/> [dostęp: 11.03.2020].
- U.S. European Command, Operation Atlantic Resolve (2014), https://archive.defense.gov/home/features/2014/0514_atlanticresolve/Operation_Atlantic_Resolve_Fact_Sheet_2014.pdf [dostęp: 11.04.2020].
- ul Khaliq R., *Washington, Seoul sign deal for upkeep of US troops*, Anadolu Agency, 8.03.2019, <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/washington-seoul-sign-deal-for-upkeep-of-us-troops/1412979> [dostęp: 14.04.2020].
- US to increase military presence in eastern Europe*, BBC, 30.03.2016, <https://www.bbc.com/news/world-europe-35930130> [dostęp: 10.03.2020].
- USA–Polska. Umowa między rządem RP a rządem USA dotycząca rozmieszczenia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej antybalistycznych obronnych rakiet przechwytyjących, sporządzona w Warszawie dnia 20 sierpnia 2008 r., oraz Protokół zmieniający Umowę między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Stanów Zjednoczonych Ameryki dotyczącą rozmieszczenia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej antybalistycznych obronnych rakiet przechwytyjących, sporządzona w Warszawie dnia 20 sierpnia 2008 r., sporządzony w Krakowie dnia 3 lipca 2010 r., Dz.U.2011.219.1298, Wolters Kluwer, 15.09.2011, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/usa-polska-umowa-dotyczaca-rozmieszczenia-na-terytorium-17738580> [dostęp: 11.03.2020].
- Wadhams N., Jacobs J., *President Trump Reportedly Wants Allies to Pay Full Cost of Hosting U.S. Troops Abroad 'Plus 50%'*, "Time", 8.03.2019, <https://time.com/5548013/trump-allies-pay-cost-plus-50-troops/> [dostęp: 10.03.2020].
- Wągrowska M., *Wojska amerykańskie w Polsce*, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, <http://rcb.gov.pl/wojska-amerykanskie-w-polsce/> [dostęp: 11.03.2020].
- Wezeman P.D., Fleurant A., Kuimova A., Nan Tian, Wezeman S.T., *Trends in International Arms Transfers, 2018*, „Sipri Fact Sheet”, March 2019, https://www.sipri.org/sites/default/files/2019-03/fs_1903_at_2018.pdf [dostęp: 14.04.2020].
- Widzyk A., „Der Tagesspiegel”: *Niemrawa współpraca polsko-niemiecka*, „Deutsche Welle”, 12.11.2019, <https://www.dw.com/pl/der-tagesspiegel-niemrawa-wsp%C3%B3lpraca-polsko-niemiecka/a-51212875> [dostęp: 11.03.2020].
- Winter Ch., *Germany spends millions of euros on US military bases*, „Deutsche Welle”, 21.08.2019, <https://www.dw.com/en/germany-spends-millions-of-euros-on-us-military-bases/a-50106376> [dostęp: 11.03.2020].
- Zeynalov M., *Are Allies Ripping off America?*, „The Globe Post”, 11.12.2018, <https://theglobepost.com/2017/12/25/allies-ripping-off-america/> [dostęp: 14.04.2020].
- Zięba R., *Ukraina jako przedmiot rywalizacji między Zachodem a Rosją*, „Środkowo-europejskie Studia Polityczne” 2015, nr 3, <http://ssp.amu.edu.pl/wp-content/uploads/2016/02/ssp-2015-3-005.pdf> [dostęp: 12.03.2020].
- Zimmermann H., *The Improbable Permanence of a Commitment America's Troop Presence in Europe during the Cold War*, „Journal of Cold War Studies” 2009, Vol. 11, No. 1, https://www.researchgate.net/publication/249564535_The_Improbable_Permanence_of_a_Commitment_America's_Troop_Presence_in_Europe_during_the_Cold_War [dostęp: 11.04.2020].

The importance of the deployment of bases and installations of the American army in Europe in the 21st century for the increase of European security on the example of the Republic of Poland and the Federal Republic of Germany

The aim of the article is to explain the conditions influencing the interest in the deployment of US military bases in Poland by the government offices of both countries. The author focuses his analysis on the internal policy of the Polish government and the reasons for involvement in the implementation of this type of projects announced by the US administration. It is also important in the article to show the tensions in this context that occur in bilateral relations between Poland and the Federal Republic of Germany. The considerations concern the period during which Barack Obama and Donald Trump were in office in the US. This is a legitimate procedure due to their different positions on the issue in question. The author based the analysis on available documents, scientific and journalistic publications, government communications, international agreements and scientific articles.

Key words: defense policy, USA, military bases, Polish-American relations, Federal Republic of Germany, Poland, Central Europe

Znaczenie rozmieszczenia baz i instalacji wojsk armii amerykańskiej w Europie w XXI w. dla wzrostu bezpieczeństwa europejskiego na przykładzie Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Federalnej Niemiec

Celem artykułu jest wyjaśnienie uwarunkowań mających wpływ na zainteresowanie rozmieszczeniem baz wojskowych USA w Polsce przez rządy obu tych państw. Autor koncentruje swoją analizę na polityce wewnętrznej rządu polskiego oraz przyczynach zaangażowania w realizację tego typu projektów podawanych przez administracje USA. Istotne w artykule jest również wykazanie napięć na tym tle, występujących w stosunkach bilateralnych między Polską a Republiką Federalną Niemiec. Rozważania dotyczą okresu sprawowania urzędu prezydenta w USA przez Baracka Obamę i Donalda Trumpa. Jest to zabieg zasadny z uwagi na ich odmienne stanowiska w przedmiotowej kwestii. Autor oparł analizę na dostępnych dokumentach, publikacjach naukowych i publicystycznych, komunikatach rządowych, umowach międzynarodowych i artykułach naukowych.

Słowa kluczowe: polityka obronna, USA, bazy wojskowe, stosunki polsko-amerykańskie, Republika Federalna Niemiec, Polska, Europa Środkowa